

บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก
The Role of the Community Organization Council and the Development
of Foundation Democracy

เกรียงไกร บุญประจง
จันทร์เพ็ญ สิมมภู
อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยชุมชนยโสธร
ลาวัลย์ นาคดิลก
ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดร้อยเอ็ด
Kreangkrai Boonprachong
Chanphen Seechompoo
Special Lectuer Yasothon Community College
Lawan Nakdilok
Director of the Administrative Office of Roi Et Provincial Court
Corresponding Author E-mail: kreangkai.omo@gmail.com

วันที่รับบทความ: 9 มกราคม 2566; วันแก้ไขบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2566; วันตอบรับบทความ: 16 กุมภาพันธ์ 2566
Received: January 9, 2023; Revised: February 10, 2023; Accepted: February 16, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอให้เห็นถึงบทบาทของสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก จากการศึกษาและสรุปบทเรียนการขับเคลื่อนงานพัฒนากิจการสภาองค์กรชุมชน พบว่า สภาองค์กรชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก ซึ่งเริ่มต้นจากชุมชน/หมู่บ้าน เป็นรูปแบบของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นภาคประชาสังคมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยให้กับปัจเจกบุคคล โดยให้หมู่บ้าน/ชุมชนท้องถิ่น เป็นพื้นที่กลางในการประชุมเพื่อปรึกษาหารือทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น ดังนั้นการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลจึงมีความโน้มเอียงและนำไปสู่การสร้างให้ชุมชนปกครองตนเอง ดูแลตัวเองตามแนวคิด ประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองตนเอง เพื่อให้ชุมชนเป็นยุทธศาสตร์การสร้างประชาธิปไตยในระดับชุมชนท้องถิ่น เริ่มจากหมู่บ้าน/ชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างประชาธิปไตยในระดับชาติได้ ซึ่งเป็นไปตามเจตจำนงหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ได้ระบุถึงความคาดหวังต่อการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนไว้ว่า เหตุผลในการประกาศใช้ พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลซึ่งรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิ ชุมชน และประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น

คำสำคัญ : บทบาทสภาองค์กรชุมชน, การพัฒนาประชาธิปไตย, ประชาธิปไตยฐานราก

Abstract

This article to present the roles of community councils and the development of foundation democracy. From the study and summary of lessons learned in driving the development of the community organization council, it was found that the community organization council has played a role and created participation in the development of foundational democracy which started from the community/village It is a form of consultation democracy. The Tambon Community Organization Council is a civil society that will participate in the development of democracy for individuals. by giving villages/local communities It is a central area for meetings to discuss and exchange knowledge. and promote democratic culture to occur Therefore, the drive for the Tambon Community Organization Council has an inclination and leads to the creation of a self-governing community. take care of yourself concept democracy in which the people rule themselves To make the community a strategy for building democracy at the local community level. Starting from the village/community in parallel with the creation of democracy at the national level which is in accordance with the intention of the remarks at the end of the Community Organizations Council Act B.E. The reason for the announcement This Act is for the community to be strong and able to manage themselves sustainably as well as playing an important role in the development of the country building a democracy and the good governance system which the Constitution of the Kingdom of Thailand stipulates that the rights of communities and people to play an important role in local development according to the variety of lifestyles local culture and wisdom.

Keyword: Role of community councils, democratic development, foundational democracy

บทนำ

ในสังคมโดยทั่วไปเป็นที่รู้จักและยอมรับกันว่า ชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่ก่อเกิดความสำคัญที่ประกอบด้วยความสำคัญของวิถีชีวิต วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความหลากหลายตามภูมิโนเวศ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเป็นระบบการสั่งการและวางแผนจากส่วนกลางโดยชุมชนท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างรวดเร็ว ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอประสบปัญหาความยากจน เกิดปัญหาสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายและเสื่อมโทรมเป็นเวลา 40 ปีที่ผ่านมาพลเมืองรัฐไทยทั้งในเมืองและชนบท ได้ตระหนักถึงสิทธิในการการดูแล ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จนนำไปสู่การรวมกลุ่มและจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชน โดยมีเป้าหมายร่วมในการเป็นกิจกรรมแก้ไขปัญหของตนเอง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มอาสาสมัครด้านต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งสำคัญที่เป็นข้อสังเกตได้ว่า ความโน้มเอียงของการรวมกลุ่มเป็น องค์กรชุมชนเหล่านี้ เกิดจากพลเมืองเหล่านั้น เราได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐที่ขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย จนเกิดกลุ่มองค์กรชุมชนที่หลากหลายดังกล่าว

ดังนั้น การก่อเกิดขององค์กรชุมชนทั่วทั้งประเทศ ได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่เชิงนวัตกรรมการพัฒนาที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม โดยผ่านการร่วมคิด ร่วมปรึกษาหารือ ร่วมกันทำงาน และร่วมประเมินผล จนพัฒนาไปสู่สิทธิชุมชนในการจัดการตนเอง ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 “มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (1) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (2) จัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (3) เข้าชื่อกัน เพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชนหรืองดเว้นการดำเนินการใด อันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (4) รัฐจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชน 3 ตาม (1) ถึง (4) หมายความว่ารวมถึง สิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการ ดังกล่าวได้ด้วย” อย่างไรก็ตาม องค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ยังไม่สามารถขับเคลื่อนงานหรือจัดทำแผนพัฒนาที่มาจากปัญหาที่แท้จริงของกลุ่มองค์กรชุมชนและคนในพื้นที่ได้ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดหลาย ๆ ประการ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2559)

ในปี พ.ศ. 2549 มีกระแสของการปฏิรูปประเทศไทย องค์กรชุมชนทั่วประเทศที่ได้ทำงานร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) องค์กรมหาชน ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย จนสรุปได้ข้อเสนอ 8 เรื่อง ซึ่งหนึ่งในข้อเสนอนั้นก็คือ “การยกระดับให้การทำงาน ของสภาองค์กรชุมชนเป็นอิสระ”

เป้าประสงค์ข้อเสนอเชิงนโยบายนี้ คือ การทำให้เกิดสิทธิชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาจากปัญหาและข้อเท็จจริงในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างแท้จริง จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การจัดตั้ง “สมัชชาองค์กรชุมชนแห่งประเทศไทย” (สอท.) เพื่อเป็นองค์กรในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าประสงค์ คือ “ความเป็นอิสระขององค์กรชุมชน” ซึ่งแนวทางที่เห็นร่วมกันก็คือ องค์กรชุมชนจะต้องมีกฎหมายที่สนับสนุน ส่งเสริม หรือมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาของตนเอง เป็นแผนพัฒนาที่สถานะที่องค์กรของรัฐจะต้องนำไปประกอบการจัดทำแผนพัฒนาในทุกระดับ ในที่สุด “สมัชชาองค์กรชุมชนแห่งประเทศไทย” ได้ร่วมกันยกร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 เสนอรัฐบาลผ่านกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่เนื่องจากมีความเห็นไม่ตรงกับหน่วยงานรัฐบาล หน่วย สอท. จึงได้นำร่างกฎหมายไป เสนอผ่านสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็น พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มีการจัดประชุมในระดับจังหวัด ของสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อจัดทำข้อเสนอหรือแผนพัฒนาของจังหวัด รวมทั้งการจัดประชุมในระดับชาติ เพื่อประมวลปัญหาที่แต่ละจังหวัดประสบเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาสั่งการ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2559)

ในส่วนนี้ ผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอรูปแบบการจัดความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ ขององค์กรการเมืองในท้องถิ่น โดยเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ (1) ต้องการชี้ให้เห็นถึงกระบวนการก่อตัวเป็นชุมชนเข้มแข็งผ่านการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งนำพาองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้ก้าวไปสู่พื้นที่ทางการเมืองในท้องถิ่นอย่างเต็มตัว และ (2) ต้องการอธิบายถึงลักษณะการทำทลายและต่อรองกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสภาองค์กรชุมชนตำบล ทั้งใน รูปแบบของการขัดแย้งและการประสานความร่วมมือกัน ในบทความนี้พยายามจะชี้ให้เห็นว่าสภาองค์กรชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้ศิลปะในการปกครองของประเทศไทยสมัยใหม่ ซึ่งนำไปสู่การบริหาร จัดการชีวิตประชาชนจำนวนมากด้วย กระบวนการที่พวกเขา(ประชาชน) จัดการตนเองในชุมชน มากกว่าให้รัฐเข้าไปดำเนินการให้ การบริหารจัดการของรัฐในลักษณะนี้ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ขององค์กรต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นอย่างน่าสนใจ ในบรรดานักวิชาการที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในท้องถิ่นช่วงทศวรรษ 2550 โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงหลังเหตุการณ์ รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เช่น ยุกติ มุกดาวิจิตร, ประภาส ปิ่นตบแต่ง ต่างกล่าวถึงการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างในการเมืองท้องถิ่นที่มีถูกเรียกว่า “การเมืองใหม่” โดยวิเคราะห์องค์กรการเมืองในระดับท้องถิ่นซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สภาองค์กรชุมชนตำบล ยุกติยังได้วิเคราะห์ลงไปอีกว่า กำนันผู้ใหญ่นั้นเป็นองค์กรกึ่งราชการกึ่งการเลือกตั้ง ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรจากการเลือกตั้ง และสภาองค์กรชุมชน เป็นองค์กรกึ่งเลือกตั้งกึ่งแต่งตั้ง (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2553 : 97) โครงสร้างการเมืองสามส่วนดังกล่าว แม้สองส่วนแรกจะอยู่มาก่อนส่วนหลังเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร แต่การให้ความสำคัญ

กับสภาองค์กรชุมชนในฐานะองค์กรการเมืองเกิดใหม่ในคราบองค์กรชุมชน ที่มีทั้งเก่าและใหม่ในที่นี้แน่นอนว่ามีความน่าสนใจอย่างยิ่งต่อการอธิบายภาพลักษณ์ของการเมืองในท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เรียกว่า “การเมืองใหม่” และการอธิบายลักษณะการทำลายต่ออำนาจรัฐสมัยใหม่ที่ครอบงำชุมชนในนามของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง สิ่งที่เราเรียกกันว่า “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน” ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนจะเป็นปมปัญหาทางการเมืองหลังเหตุการณ์รัฐประหารในปี 2549 ทำให้ผู้ก่อการดีกลุ่มต่าง ๆ ออกมาเคลื่อนไหวเสนอรูปแบบของประชาธิปไตยที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยและสิ่งที่เรารู้จักกันว่า “ประชาธิปไตยชุมชน” “การเมืองสมานฉันท์” เป็นวาทกรรมที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในบรรดาผู้ก่อการดีที่สนับสนุน บทบาทของชุมชนในการพัฒนาสังคม นำโดย ประเวศ วะสี และไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม

สำหรับ ประเวศ วะสี ชี้ให้เห็นว่า การเมืองสมานฉันท์ นำไปสู่การสร้างสรรค์ความเข้มแข็งในท้องถิ่น และกล่าวว่า “การเมืองสมานฉันท์เป็นประชาธิปไตยมากกว่าการเมืองเลือกตั้ง และการเมืองสมานฉันท์ คือประชาธิปไตยของชุมชน เมื่อชุมชนเข้มแข็งเป็นประชาธิปไตยจะช่วยต้านทานทุกสิ่งทุกอย่าง จะช่วยแก้ปัญหาทุกชนิด เพราะฉะนั้นเราต้องมีชุมชนเข้มแข็งเต็มพื้นที่ ก็จะช่วยสร้าง ประชาธิปไตยหรือการเมืองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น” (ประเวศ วะสี, 2549 : 6) ประชาธิปไตยชุมชน จึงกลายเป็นวาทกรรมรี้นหูแต่กลับพบว่า มีการตีความแตกต่างกันอยู่พอสมควรระหว่าง ประชาธิปไตยชุมชนที่มีนัยของประชาธิปไตยทางตรงหรือประชาธิปไตยในระดับชุมชนซึ่งเป็นฐานที่สำคัญต่อประชาธิปไตยในท้องถิ่นและในระดับประเทศ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2551 : 6, เอนก เหล่าธรรมทัศน์ , 2553 : 6) กับประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งมีนัยของประชาธิปไตยบนพื้นฐานวัฒนธรรมความเป็นชุมชน โดยการตีความแบบหลังยังสอดคล้องกับ “การเมืองสมานฉันท์” ซึ่งเป็นรูปแบบของการเมืองใหม่ที่ถูกเสนอขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับสังคมการเมืองที่ระบบการเลือกตั้งกลายเป็นปัญหา และได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างมากในปลายทศวรรษ 2540 การขับเคลื่อนเรื่องสภาองค์กรชุมชนให้น้ำหนักไปยังประชาธิปไตยชุมชนในความหมายหลังหรือรูปแบบการเมืองสมานฉันท์ ในที่นี้หมายถึงเป็นประชาธิปไตยแบบเห็นพ้องต้องกัน ไม่นำมาซึ่งความขัดแย้ง นอกจากนั้น ยังคำนึงถึงศีลธรรมอันดีและความสงบสุขของคนทุกคนเป็นเป้าหมาย (ประเวศ วะสี, 2549 : 8)

ฉะนั้น สิ่งที่เราเรียกว่า “การเมืองใหม่” จึงเป็นการเมืองของความสมานฉันท์ ที่เน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนท้องถิ่น เน้นสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในรูปแบบเดียวกับความ เป็นชุมชน คือการใช้ระบบฉันทามติ ใช้การปรึกษาหารือกันเพื่อให้เกิดความเห็นพ้องต้องกันอย่างไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายหรือขัดแย้งกัน (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2549 : 35)

“การเมืองใหม่” ในความหมายนี้จึงเชื่อมโยงอย่างแยกไม่ออกกับการพัฒนาตามแนววัฒนธรรมชุมชนหรือกล่าวอีกทางหนึ่งว่า “การเมืองใหม่” คือการเปิดพื้นที่การเมืองให้ชุมชน องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีสถานภาพเป็นที่ยอมรับในระดับท้องถิ่นเทียบเท่ากลุ่มการเมืองอื่น ๆ และอาจกล่าวได้ ว่าการเกิดขึ้นของสภา

องค์กรชุมชนเป็นความพยายามสร้างการเมืองใหม่ การเมืองสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นท่ามกลางบริบทความขัดแย้งทางการเมืองหลังการรัฐประหาร โดยหวังให้สภาองค์กรชุมชน เป็นองค์กรการเมืองที่มีพื้นฐานอยู่ที่ “ความเป็นชุมชน” มากกว่าพื้นฐานของปัจเจกบุคคล” ในการเมืองแบบเดิมและทำหน้าที่เชื่อมโยงร่วมมือกับองค์กรการเมืองอื่น ๆ ในท้องถิ่นมากกว่าไปสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น (สถาบันพระปกเกล้า, 2556)

ความหมายของประชาธิปไตยฐานราก

คำนิยามของประชาธิปไตยฐานรากนั้นผู้เขียนเชื่อว่าไม่ได้เป็นคำที่ใหม่หรือไม่เคยถูกกล่าวถึงมาก่อนหน้านี้ จากการรวบรวมพบว่า ประชาธิปไตยฐานรากมีความหมายสอดคล้องใกล้เคียงกับรากฐานประชาธิปไตยหรือไม่นั้น มีนักวิชาการอธิบายความไว้ดังต่อไปนี้

สถาบันพระปกเกล้า อธิบายถึงฐานรากประชาธิปไตย ว่าในปัจจุบันประเทศไทยได้ประสบกับปัญหามากมายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อันนำไปสู่วิกฤตความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนมาจากรากฐานที่ไม่มั่นคงของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไทย ที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 จากระบอบราชาธิปไตย มาสู่ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สังคมไทยนั้นไม่สามารถปฏิเสธการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ ดังนั้นในการเสริมสร้างประชาธิปไตยที่ดีให้เกิดขึ้นได้นั้น จะต้องเริ่มจากรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรงจึงจะทำให้ประเทศชาติก้าวพ้นวิกฤตความขัดแย้ง และปัญหาต่างๆ ไปได้ โดยท้ายที่สุดสังคมไทยก็จะทำให้เกิดประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง (สถาบันพระปกเกล้า, ออนไลน์) ส่วน โอฬาร ถิ่นบางเตียว อธิบายว่า ผลลัพธ์ของกระบวนการกระจายอำนาจในปัจจุบันจึงเป็นเพียงแบ่งอำนาจการปกครอง (Deconcentration) ระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองด้วยกัน 3. การขับเคลื่อนนโยบายกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายการปกครองตนเองของประชาชนท้องถิ่นนั้นพบว่า มีอุปสรรคหลักในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกก็คือ โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นที่มีลักษณะผูกขาดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นที่เป็นอุปสรรคดังกล่าวมี 3 รูปแบบ ใหญ่ ๆ คือ โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบข้าอำนาจเดียว โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบสองข้าอำนาจและโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบสามข้าอำนาจ โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นดังกล่าวเป็นอุปสรรคขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการจัดตั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนให้อยู่ภายใต้เครือข่ายอุปถัมภ์ของชนชั้นนำ นอกจากนี้ผลลัพธ์ที่ตามมาจากการดำรงอยู่ของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นก็คือ การเกิดภาวะทับซ้อนเชิงผลประโยชน์ในท้องถิ่น (Local Conflict of Interest) และการสร้างความไม่เป็นธรรมในเชิงโครงสร้างเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรท้องถิ่น 4. ข้อเสนอในเชิงนโยบายที่ช่วยสร้างกลไกและกระบวนการรูปแบบใหม่ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองของท้องถิ่นนั้นควรมีรูปแบบลักษณะท้องถิ่นบริหารจัดการปกครองตนเอง (Local Self – Government) ก็คือสภาองค์กรชุมชนตำบลในฐานะกลไก

และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยจากฐานราก (Grassroot Democracy) การพัฒนาองค์กรประชาสังคมท้องถิ่นควบคู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการปฏิรูปการเลือกตั้งเป็นกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง (โอเพน กรีนบางเตียว, ออนไลน์) ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่าประชาธิปไตยฐานรากมีความหมายคือการระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของสังคมระดับฐานรากของสังคม โดยเฉพาะหน่วยสังคมระดับชุมชน ท้องถิ่น ที่เป็นรากฐานของสังคมประเทศให้มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม อันจะนำไปสู่การวางรากฐานประชาธิปไตยที่มั่นคงในอนาคตให้กับประเทศนั่นเอง

สภาองค์กรชุมชนตำบลเข้มแข็ง เรียนรู้จากความสำเร็จขยายผลทั่วประเทศ

แม้ว่าการจัดทำแผนพัฒนาโดยภาคประชาชนเองอาจจะเป็นเรื่องยากและต้องปรับวิธีคิดจาก “ฟังผู้อื่น” เป็นเป็นการ “ฟังตนเอง” และพัฒนาไปสู่ “การจัดการตนเอง” แต่ตลอด 8 ปี ที่ผ่านมามีงานที่สภาองค์กรชุมชนทั่วประเทศได้ทำภารกิจร่วมกันกว่า 33,000 เรื่อง ซึ่งแต่ละปีก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จังหวัดยโสธร เป็นจังหวัดหนึ่งของรัฐไทย ซึ่งได้ใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นกลไกเชื่อมโยง ภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตั้งแต่ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด โดยใช้กลยุทธ์การทำงานร่วมกันแบบองค์รวมสามท้อง กล่าวคือ เริ่มจากการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นตำบล ภายใต้วงกลมสามท้อง ท้องที่หนึ่ง คือ ภาครัฐ ผ่านผู้นำชุมชนที่เรียกว่าท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้าน, กำนัน) และภาครัฐที่อยู่ในท้องถิ่น นั้น ๆ ท้องที่สอง คือ ท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งตามกฎหมาย เช่น อบจ. เทศบาล และ อบต.) และท้องที่สาม คือภาคพลเมืองหรือภาคประชาชน โดยใช้ฐานการขับเคลื่อนงานผ่านกลไกสภาองค์กรชุมชน โดยมีการเชื่อมโยงการทำงานจากระดับตำบลสู่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับชาติ ตามบทบาทและภารกิจที่ พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ มีการยกระดับสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง แกนนำชุมชนเป็นหลัก ซึ่งเริ่มต้นที่ผลการดำเนินงานพัฒนาที่เป็นพื้นที่รูปธรรม ผสมกับหลักคิดและสถานะของสภาองค์กรชุมชนที่มีกฎหมายรองรับ นำไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคประชาชน ในลักษณะการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง เปิดเวทีกลางทุกระดับให้ทุกภาคส่วนมาทำงานร่วมกัน โดยสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกการเชื่อมโยง ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาให้เกิด “หนึ่งแผนหนึ่งตำบล” โดยเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดยโสธร ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาภาคประชาชนจังหวัดยโสธร เมื่อ ปี พ.ศ. 2557 และได้นำเสนอและมอบแผนพัฒนาภาคประชาชนจังหวัดยโสธรต่อผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร และภาครัฐอื่น ๆ เพื่อบรรจุในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดยโสธร และได้ร่วมกันทบทวนแผนพัฒนาของภาคประชาชนทุก ๆ ปี โดยใช้เวทีการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดยโสธร ทบทวนและรับรองแผนพัฒนา ดังกล่าว

ภารกิจการขับเคลื่อนงานพัฒนากิจการสภาองค์กรชุมชนที่ผ่านมา ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากในระดับชุมชนท้องถิ่น และเป็นรูปแบบการเมืองวิถีใหม่ ประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กล่าวคือ

1. การเป็นพื้นที่กลางสร้างนโยบายสาธารณะของสภาองค์กรชุมชนตำบลและจังหวัด คือ การมานั่งพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ เป็นการพบปะกันที่มีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การพบปะเพื่อปฏิบัติกิจกรรมหรือจัดประชุมสภาองค์กรชุมชน ทั้งสองรูปแบบจึงเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขับเคลื่อนงานร่วมกันภายในสภาองค์กรชุมชน เมื่อสภาองค์กรชุมชนมีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายใน ส่งผลให้การขับเคลื่อนการทำงานแก้ไขปัญหาในชุมชนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ด้วยเป้าหมายของสภาองค์กรชุมชน คือ การส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ที่สามารถคิดแก้ไขปัญหาและ ช่วยกันแก้ปัญหาไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยในแต่ละพื้นที่จะมีการแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาที่ แตกต่างกันไป ทั้งประเด็นปัญหาที่ดิน ที่อยู่อาศัย ภัยพิบัติ แหล่งน้ำ คุณภาพชีวิต และแนวทางพัฒนาอื่น ๆ เมื่อมีการส่งเสริมให้แก้ไขปัญหาไปสู่การปฏิบัติ สภาองค์กรชุมชน สามารถนำไปเชื่อมโยงกับแผนและนโยบายที่ส่งต่อไปยังส่วนราชการในระดับตำบล อำเภอ จนถึงระดับจังหวัดได้ต่อไป ถึง กระนั้นสภาองค์กรชุมชน อาจไม่ใช่ที่ทำให้เกิดผลการปฏิบัติงานในระดับสูง แต่สามารถเป็นตัวช่วยในการทำให้งานเกิดการขับเคลื่อน ผลักดันไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2559)

2. เป็นเวทีประชาธิปไตยทางตรงของชุมชนฐานรากแบบการปรึกษาหารือและสมานฉันท์ คือ ด้วยชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมแตกต่าง หลากหลายตามภูมิโนเวศ การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอประสบปัญหาความยากจน เกิดปัญหา สังคมมากขึ้น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกทำลายจนเสื่อมโทรม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาล ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนและประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน, 2551)

พื้นที่รูปธรรมและประเด็นการขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดยโสธร

สำหรับการขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดยโสธรที่มีลักษณะที่เป็นรูปธรรมนั้น จะมีลักษณะที่เป็นสภาองค์กรชุมชนกับแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสามารถมีรายละเอียดดังนี้

ความเป็นมาปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินเป็นปัญหาพื้นฐานของชุมชนทั้งในเมืองและชนบท จากการสำรวจข้อมูลภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2556 พบว่า ประเทศไทยมี

จำนวนครัวเรือนประมาณ 20.167 ล้านครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยประมาณ 15.510 ล้านครัวเรือน ส่วนที่เหลือยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย จำนวนประมาณ 4.657 ล้านครัวเรือน และในกลุ่มนี้เป็นผู้มีรายได้น้อยที่ต้องการความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย ประมาณ 2.726 ล้านครัวเรือน โดยในพื้นที่ชนบทมีประชาชนประสบปัญหาความเดือดร้อนที่อยู่อาศัยและที่ดิน ทั้งบ้านที่ก่อสร้างมานานแล้วมีสภาพทรุดโทรม ก่อสร้างด้วยวัสดุที่ไม่มั่นคง ไม่ได้ปรับปรุงซ่อมแซม และครอบครัวขยายที่มีความจำเป็นต้องก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากมีรายได้น้อยเพียงพอ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในรูปแบบการซ่อมแซม ปรับปรุง หรือสร้างบ้านสำหรับครัวเรือนที่ยากจน ซึ่งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการในพื้นที่ โดยชุมชนท้องถิ่นเป็น แกนหลัก ได้รับการสนับสนุนแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ 295 ตำบล 1,420 หมู่บ้าน ผู้รับประโยชน์ 48,201 ครัวเรือน โดยเป็นการสร้างบ้านใหม่ 8,895 หลัง ซ่อมแซม/ต่อเติม 39,306 หลังจากการดำเนินงาน พบว่าการสนับสนุนให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการสร้างหรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของผู้เดือดร้อนในพื้นที่ ทำให้ชุมชนต่าง ๆ มีความตื่นตัวในการร่วมกันดำเนินการในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ตั้งแต่การสำรวจ กลั่นกรองข้อมูลผู้เดือดร้อน การคัดเลือก การรวมกลุ่มผู้เดือดร้อน จัดซื้อวัสดุและดำเนินการก่อสร้างร่วมกัน ซึ่งทำให้สามารถดำเนินการได้รวดเร็ว ภายใต้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน การสมทบ/ร่วมแรงก่อสร้างของผู้เดือดร้อนและคนในชุมชน ทำให้เกิดการคืนทุนสู่กองทุนของชาวชุมชนเอง เพื่อเป็นทุนสำหรับผู้เดือดร้อนลำดับต่อมาที่อาจยังไม่ได้รับการสนับสนุนในชุดแรก หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันของชุมชนต่อไป รวมทั้งนำไปสู่การเชื่อมต่อกับฐานงานพัฒนาด้านต่าง ๆ ของชุมชน รัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยการสร้างโอกาสการเข้าถึง สวัสดิการสังคม และที่อยู่อาศัย ได้กำหนดการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยให้มีความมั่นคงในการอยู่อาศัยเป็นนโยบายเร่งด่วน และสั่งการให้แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยทั้งประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน ตามข้อสั่งการนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2558 เรื่องการขับเคลื่อนด้านที่อยู่อาศัย โดยมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)

ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยเป็นไปตามแนวทางและข้อสั่งการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จึงได้จัดทำโครงการบ้านพอเพียงเพื่อรองรับ นโยบายรัฐบาล ซึ่งอยู่ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) เป้าหมาย 5,300 ตำบล 352,000 ครัวเรือน ซึ่งในปี 2560-2563 สามารถดำเนินการได้จำนวน 6,364 โครงการ 77 จังหวัด 3,240 ตำบล 62,795 ครัวเรือน จากเป้าหมาย 57,776 ครัวเรือน ซึ่งในปี 2564 มีเป้าหมายดำเนินงาน 15,000 ครัวเรือน ทั้งนี้ เพื่อช่วยลดปัญหาความเดือดร้อน และพัฒนาคุณภาพการอยู่อาศัยของครัวเรือนยากจน ผู้มีรายได้น้อยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งเป็น

พื้นฐานสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคม ที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นหลักในการจัดการตนเอง ต่อไป (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2560) ในบทความนี้ สภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดยโสธร ขอเสนอการขับเคลื่อนโครงการ บ้านพอเพียงชนบท ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ปี 2564 จำนวน 5 โครงการ 5 สภาองค์กรชุมชนตำบล โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1. สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบล กุดแห่ อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร งบประมาณ 140,000 บาท ผู้รับผลประโยชน์ จำนวน 7 ครัวเรือน (ครัวเรือนละไม่เกิน 20,000) จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 13 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งหมด 2,734 ครัวเรือน 8,662 คน ชาย 4,313 คน หญิง 4,349 คน 2. สภาองค์กรชุมชนตำบลสร้างมิ่ง อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร งบประมาณ 220,000 บาท ผู้รับผลประโยชน์ จำนวน 11 ครัวเรือน (ครัวเรือนละไม่เกิน 20,000) จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งหมด 2,008 ครัวเรือน 3,051 คน ชาย 4,313 คน หญิง 3,014 คน 3. สภาองค์กรชุมชนตำบลก้ามแมด อ.กุดชุม จ.ยโสธร งบประมาณ 220,000 บาท ผู้รับผลประโยชน์ จำนวน 11 ครัวเรือน (ครัวเรือนละไม่เกิน 20,000) จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 18 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งหมด 3,314 ครัวเรือน 9,969 คน 4. สภาองค์กรชุมชนตำบลนาโสี อ.กุดชุม จ.ยโสธร งบประมาณ 240,000 บาท ผู้รับผลประโยชน์ จำนวน 12 ครัวเรือน (ครัวเรือนละไม่เกิน 20,000) จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งหมด 1,241 ครัวเรือน 4,195 คน 5. สภาองค์กรชุมชนตำบลค้อวัง อ.ค้อวัง จ.ยโสธร งบประมาณ 140,000 บาท (ซ่อม) ผู้รับผลประโยชน์ จำนวน 7 ครัวเรือน (ครัวเรือนละไม่เกิน 20,000) จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งหมด 665 ครัวเรือน 2,631 คน

วัตถุประสงค์ของการจัดทำโครงการโครงการ กล่าวคือ

1. เพื่อให้ครัวเรือนยากจนที่มีปัญหาความเดือดร้อนเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยในชุมชนมีที่อยู่อาศัยดีขึ้น มีความมั่นคง โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน
2. เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนได้ดูแลและช่วยเหลือที่เป็นผู้ยากจน ในการดำเนินการซ่อมแซม ปรับปรุง ต่อเติม หรือการสร้างใหม่แทนบ้านเดิมที่มีสภาพทรุดโทรม ที่อาจจะเป็นภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ของผู้ที่อยู่อาศัยได้
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งสามารถวางแผนจัดการที่ดินที่อยู่อาศัยร่วมกันใน ระดับพื้นที่ กับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงกับงานพัฒนาด้านต่าง ๆ ในตำบล

วิธีดำเนินการ กล่าวคือ

1. สร้าง ช่อมแซม ที่อยู่อาศัยให้เกิดความมั่นคง ปลอดภัย และยั่งยืน
 2. มีการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนครอบคลุมทั้งตำบลและบูรณาการทำงานร่วมกัน
- ระหว่าง 3 ท้อง ซึ่งประกอบด้วย ท้องที่ ท้องถิ่น ท้องทุ่ง(สภาองค์กรชุมชน) และภาคีในการจัดทำแผน ข้อมูล กลไก และ งบประมาณดำเนินการ

ผลการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ

1. เกิดความผาสุกกันถ้วนหน้า การช่วยเหลือด้านการแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ช่วยให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีบ้านที่อยู่อาศัยที่มั่นคง วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านมีความทนทาน
2. เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างให้คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูล มีความเอื้ออาทรต่อผู้เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย โดยใช้กลไกของสภาองค์กรชุมชนตำบล ขับเคลื่อนแก้ไขปัญห ของหมู่บ้าน/ชุมชน
3. ต่อยอดงานพัฒนาด้านอื่น ๆ เนื่องจากผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลต่าง ๆ มีจำนวน มาก งบประมาณที่ได้รับมา ไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือ จึงเกิดแนวคิดในการระดมทุนด้วยการบริจาค วัสดุในการก่อสร้างบ้านและช่วยเหลือเรื่องเงินงบประมาณที่ไม่เพียงพอโดยการบริจาคเงินสมทบทุน จากคนในชุมชน จนสามารถดำเนินการซ่อม สร้างบ้านจนสำเร็จเรียบร้อย
4. เกิดการบูรณงานกับหน่วยงานภาคีต่าง ๆ การขับเคลื่อนงานโครงการแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนที่อยู่อาศัยตำบลดังกล่าว เป็นการขับเคลื่อนด้วยขบวนชาวบ้าน มีการดำเนินงานด้วยความ โปร่งใสเป็นธรรมาภิบาล สามารถตรวจสอบได้ ภาคีภาครัฐต่าง ๆ จึงเห็นความสามารถเกิดการยอมรับ จึงมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน และมีการบูรณงานร่วมกันทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด อำเภอก และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นพื้นที่ กลางในการพูดคุย

สภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก

สภาองค์กรชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก ซึ่งเริ่มต้นจากชุมชน/หมู่บ้าน กล่าวคือ

1. บทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการสร้างนโยบายสาธารณะ โดยองค์กรชุมชนในตำบลมีบทบาทสำคัญในการนำข้อมูลปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน สร้างเวทีกลางขึ้นมาเพื่อนำแผนของแต่ละส่วน มาร่วมปรึกษาหารือ และเกิดการบูรณาการแผนร่วมกันอย่างเข้าใจ ซึ่งจะทำให้ทุกปัญหาถูกเชื่อมต่อเป็นแผนของชุมชนท้องถิ่น (หนึ่งแผนหนึ่งพื้นที่) ซึ่งไม่เพียงแต่ระดับตำบลเท่านั้น ระดับจังหวัด/ภูมิภาค/ภูมิภาค ก็สามารถดำเนินการได้ในทำนองเดียวกันการขับเคลื่อนงานกิจการสภาองค์กรชุมชนที่ทำได้เช่นนี้เชื่อว่า การวางแผนในทุกระดับจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นและระบอบประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงอย่างแท้จริง
2. พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้เมื่อ วันที่ 9 กุมภาพันธ์พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์ ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตยและระบบธรรมาภิบาล การพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น บัญญัติให้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล มีการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล ที่ประชุมระดับจังหวัดฯ และที่ประชุมในระดับชาติฯ

3.ภารกิจของสภาองค์กรชุมชน อันประกอบไปด้วย 1) การทำงานเพื่อให้ชุมชน/องค์กรชุมชนและภาคประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน 2) ให้ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการขององค์กรภาครัฐการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ3) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีและเชื่อมโยงการทำงานและหนุนเสริมกัน 3 ระดับ คือ ระดับตำบล ระดับจังหวัด และระดับชาติ

4. เครื่องมือและกลไกตามกฎหมายมีสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเวทีกลาง ร่วมคิดร่วมตัดสินใจทุกเรื่องราวของชุมชนในระดับตำบลมีที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเวทีเสนอแนวทางการพัฒนาจังหวัด เสนอแนะเกี่ยวกับแผนพัฒนาจังหวัดและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล และมีที่ประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นเวทีกำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบล ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและกฎหมาย และการบริการสาธารณะ และสรุปปัญหาที่ประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ ประสบ และให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาสั่งการ เป็นต้น

บทสรุป

สภาองค์กรชุมชน เป็นการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนที่มีความหลากหลาย เพื่อจัดตั้งขึ้น ตาม พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยในระดับชุมชน ระดับฐานราก เพื่อเป็นรากฐานของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศได้อย่างดียิ่ง ด้วยเหตุผลหลัก ๆ 12 ประการ กล่าวคือ

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะเป้นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

3. เผยแพร่และให้ความรู้ ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งการร่วมมือกัน ในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

4. เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับ การจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6. จัดให้ มีเวทีการปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินการ หรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการ ต้องนำความเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วย

7. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ องค์กรชุมชนในตำบลเกิดความเข้มแข็งและสมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไปในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

8. ประสานและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น

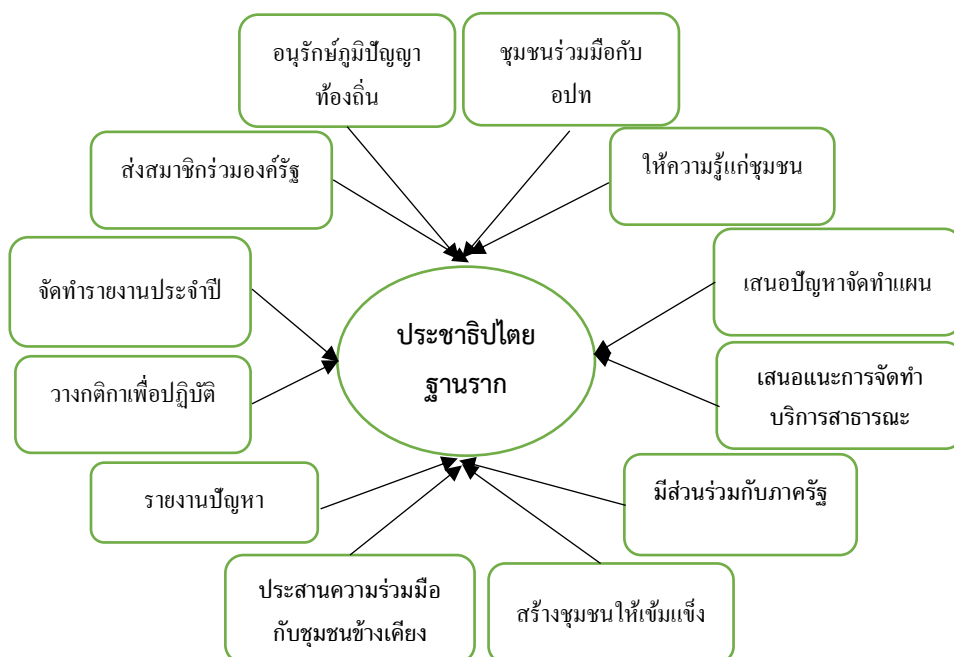
9. รายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบลอันเนื่องจากการดำเนินงานใด ๆ ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ โดยรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

10. วางกติกาในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล

11. จัดทำรายงานประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมถึงสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบ

12. เสนอรายชื่อผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อไปรวมประชุมในระดับจังหวัดของ สภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวนสองคน

จากที่อธิบายมาข้างต้นผู้เขียนขอนำเสนอเป็นแผนภาพผังมโนทัศน์เพื่อสะท้อนต่อความเข้าใจในบทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงบทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยฐานราก

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ วะสี. (2549). การเมืองสมานฉันท์ สร้างสรรค์ความเข้มแข็งท้องถิ่น ในต้นทางชุมชน ชุมชน
ประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2553). การลุกขึ้นสู้ของคน ยอดหญ้า: บทวิเคราะห์ในเชิงมิติการเมือง RED WHY แดง
ทำไม. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์. .
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2449). การเมืองสมานฉันท์: หนทางสู่การแก้ไขความขัดแย้งในสังคมสองชั่ว ต้นทาง
ชุมชน ชุมชนประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- ยุคติ มุกตาวจิตร. (2553). ชนชั้นใหม่ ชนบทใหม่ และท้องถิ่นใหม่ บทบาททวนวรรณกรรมว่าด้วย การเมืองไทย
 ทศวรรษ 2530 - 2550. **ฟ้าเดียวกัน** 8(3).
- รัชนี้ ประดับ. (2556). สภาพองค์กรชุมชน: การเมืองใหม่และการท้าทายต่อกลุ่มอำนาจในท้องถิ่น. **สถาบัน
 พระปกเกล้า**, 2: 113-128.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.(2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3
 มาตรา 43**. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2565 จาก
<https://www.google.com/search?q=.69i57.38137j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.
- พระราชบัญญัติ.(2551).พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 26. สืบค้น
 เมื่อ 3 ธันวาคม 2565 จาก: <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/16930>.
- สถาบันพระปกเกล้า.(ออนไลน์). **รากฐานประชาธิปไตย**. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2565 จาก
<https://www.kpi.ac.th/knowledge/book/data/445?page=48>
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2559). **ก้าวสู่ทศวรรษ สภาองค์กรชุมชน เปิดพื้นที่กลาง สร้างนโยบายสาธารณะ**.
 กรุงเทพฯ : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2560). **พอข.มุ่งสร้างชุมชนเข้มแข็ง**. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์.
- อนุก เหล่าธรรมทัศน์. (2553). **ประชาธิปไตยชุมชน: รัฐศาสตร์สำหรับสภาองค์กรชุมชน**. กรุงเทพฯ:สถาบัน
 พัฒนาองค์กรชุมชน.
- โอฬาร ถิ่นบางเตียว. (ออนไลน์). **กลไกและกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองของ
 ท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก**. สืบค้นเมื่อ 3
 ธันวาคม 2565 จาก <http://dspace.lib.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/2677>